

נבואות לדורות כבואה למציאות ההיסטורית

אין זה מקרה, שספר ישעיהו נבחר כאנטיתזה לספר יהושע. הרב ליכטנשטיין שליט"א הזכיר את חזון אחרית הימים,¹ וניתן להוסיף דוגמות אחרות לראייה 'האוניברסלית' של הנביא ישעיהו. אחת העדויות המובהקות לתפיסה זו היא סיומו של פרק י"ט:

ביום ההוא תהיה מסלה ממצרים אשורה, ובא אשור במצרים ומצרים באשור, ועבדו מצרים את אשור. ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור, ברכה בקרב הארץ. אשר ברכו ה' צבאות לאמר: ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל (ישעיהו י"ט, כג-כה).

אביא דוגמה אחת נוספת מיסעיהו נ"ו, כדי שגם אלה הסוברים, שיש 'ישעיהו שני', יסכימו, כי תפיסה עקרונית זו חוזרת לאורך הספר כולו:

ובני הנכר הנלזים על ה' לשרתו ולאהבה את שם ה' להיות לו לעבדים, כל שמר שבת מחללו ומחזיקים בברית. והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלותי, עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים (ישעיהו נ"ו, ו-ז).

קרובה לה הנבואה בסוף ספר ישעיהו, בתיאור מכת האויבים שהתקבצו ועלו על ירושלים, ונאמר שם: "וגם מהם אקח לכהנים ללויים, אמר ה'" (ס"ו, כא).² אין בפי נביאי ישראל האחרים מי שהקב"ה שם בפיו נבואות אוניברסליות מעין אלה ובאותה עצמה.

לכאורה, מתבקש להעמיד זה לעומת זה את יהושע, הרואה את שר צבא ה' כאשר 'חרבו שלופה בידו' (יהושע ה', ג), לעומת ישעיהו שניבא: "וכתתו חרבותם לאתים" (ישעיהו ב', ד).

כמה חוקרים הלכו בדרך פשוטה, וטענו, שלפנינו אסכולות שונות של הנביאים. אך אנו, המאמינים שכל דברי הנביאים ניתנו מרועה אחד, כיצד נסביר תופעה זו, שדווקא הנביא ישעיהו נבחר על ידי הקב"ה להביע נבואות אלה?

ישנן שלוש הנחות יסוד ביחס ללימוד נביאים, שבוודאי מוכרות לרבים מאתנו, אך אי אפשר שלא לשוב ולהזכירן. הנחות אלה הן יסוד לקריאה נכונה בכל ספרי הנביאים.

א. כל נביא קיבל מהקב"ה תוכחות, שתאמו את המציאות ההיסטורית של זמנו. אין זה מקרה, שבכל ספרי המקרא מן הבית השני: חגי, זכריה ומלאכי, עזרא ונחמיה, אין מילה אחת על עבודה זרה. חטאים רבים מוזכרים: נשים נכריות, עושק דלים, חילול שבת ועוד, אך לא עבודה זרה; והסיבה היא, שבבית שני בטל יצרא דעבודה

1. ראה לעיל, עמ' 11-14.

2. וראה מה שהביאו שם רש"י ורד"ק בפירושיהם.

זרה, כפי שאמרו חז"ל, שהקב"ה "עקר יצר עבודה זרה והניח של זנות" (שיר השירים רבה פרשה ז יג), ולכן לא דיברו על כך הנביאים הללו.

הנביא עמוס הרבה לדבר על עושק דלים, לא מפני שהוא בעל השקפה סוציאליסטית יותר מזו של נביאים אחרים, כפי שמתואר לעתים בספרי מחקר, אלא כיוון שבדורו, עם התרחבות ממלכת ירבעם בן יואש, היה עושק דלים וקיפוח, ולכן שם הקב"ה בפיו דברי תוכחה בנושא זה.

ב. גם נבואות רחוקות למאות שנים או לאחרית הימים, נתן הקב"ה לכל נביא בהתאם לאירועים שהיו בדורו, בהתאם למציאות ההיסטורית של תקופתו. לפי זה יובן, מדוע חזון אחרית הימים ודומיו מוזכרים דווקא בישיעהו, כפי שנראה להלן.

דוגמה לכך ניתן לראות בנבואת יחזקאל, שחזה את חזון העצמות היבשות. בני ישראל אומרים: "יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו, נגזרנו לנו" (יחזקאל ל"ז, יא). יחזקאל ניבא בגולה. מעולם לא היה עם שיצא לגלות וחזר לארצו. עשרת שבטי ישראל, שרובם הוגלו על ידי אשור כמאה וחמישים שנה לפני גלות יהויכין, נעלמו, ולפי מסורת חז"ל רק בודדים חזרו. המחקר ההיסטורי של פרופ' תדמור, גדול האשורולוגים בארץ ומגדולי החוקרים בעולם בתחום זה, הוכיח, שלעשרת השבטים לא הייתה ברירה, כיוון שהאשורים הכריחו אותם להמיר את דתם. מה היו צריכים גולי יהודה לחשוב? "יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו". לכן, דווקא לגולת בבל, שסבלה מייאוש קשה, נאמר החזון של העתיד לבוא.

דוגמה נוספת: השלום הפנימי בין שבטי ישראל, שגם עליו נתנבא יחזקאל (ל"ז, טו-כד). בספר יחזקאל מתוארת פעמיים מתיחות רבה בין היהודים שנשארו בארץ ובין אלה שהלכו לגלות. היהודים בארץ היו בטוחים, שגולי יהודה לא ישובו לארץ, וכי נתקיים בהם הכתוב: "וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה" (דברים כ"ט, כז). כפי שהזכרתי, אין אף אומה עלי אדמות שזכתה לשוב לאדמתה לאחר שגלתה ממנה. אנשים סברו, ש'אלהי הארץ' סילק אותם.³ בני ארץ ישראל, יושבי ירושלים, אמרו ליהודים בגולה, בלשונו של יחזקאל: "רחקו מעל ה', לנו היא נתנה הארץ למורשה" (יחזקאל י"א, טו); אתם הושלכתם ואנו נבחרנו (ובדומה ביחזקאל ל"ג, כד). טבעי הוא, שבאותו דור נאמרה נבואה רחוקה, שבישרה, כי בסופו של דבר צפוי שלום ואחוה בין כל השבטים.

כאשר נשוב לדבר על ישעיהו, נוכל לראות, כיצד כל ה'אוניברסליזם' שלו מובן על פי הרקע ההיסטורי של תקופתו.

ג. בדברים רבי ערך אשר קל להיכשל בהם, האריכו הנביאים ביותר כדי לתת מסר חינוכי לדורות.

נסתפק בדוגמה אחת. בספר חסידים (שחובר בערך בשנת 1200; מהד' מרגליות, סימן תר"ט) שואל המחבר (רבי יהודה החסיד, או תלמידו ר' אלעזר מוורמייזא, בעל הרוקח): מה ראה הכותב של ספר שופטים לתאר בפירוט רב את חטאי שמשון עם בנות פלשתים? ומה ראה הכותב להאריך בכישלוננו של דוד עם בת שבע, או בחטא שלמה עם בנות הנכר?

הוא משיב: "שמשון גיבור שבגיבורים, ודוד חסיד שבחסידים, ושלמה חכם שבחכמים, וכולם נכשלו עם נשים". בלשונו: שלוש תכונות יש באדם: שמשון

3. לפני שנים נתגלתה עדות על משפחה אחת, שהוגלתה על ידי אשור מסוריה, וזכתה לשוב למקומה, והדבר נדון במיוחד במחקר, ואילו כאן מדובר באומה שלמה.

מייצג את שיא הכוח הפיזי, לא היה ולא יהיה חזק כשמשון; שלמה מייצג את שיא הכוח השכלי שבאדם; את דוד אנו מכירים ממזמורי תהילים כאיש הרגש, חסיד שבחסידים. והנה, רחמנא ליצלן, כולם נכשלו באותו הדבר. ולמה האריכו הכתובים בכך? ללמד, שאין אפוטרופוס לעריות. ובלשונו של ספר חסידים: "לכך נכתב עניין שמשון ודוד ושלמה שנכשלו, כדי להודיע תוקף אהבת נשים, שיותר מדאי הוא".

אלו הם שלושה כללי יסוד, לקריאה נכונה של ספרי נביאים.

מכאן נעבור לענייננו. מה ראה הקב"ה לשים דווקא בפי ישעיהו את החזונות הללו על אחרית הימים: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו י"א, ט), "וכנתו חרבותם לאתים" (שם ב', ד) וכיוצא באלו?

שני מאמרים התפרסמו: האחד בשנת תש"ם על ידי חוקר פיני בשם פרפולה,⁴ והשני בשנת תשמ"ה על ידי פרופ' חיים תדמור,⁵ ושניהם נתנו את ההבנה ההיסטורית השלמה לאירוע הגדול, מפלת סנחריב בשערי ירושלים בשנת 701 לפנה"ס.

בשל חשיבות העניין נאריך מעט בהסבר הדברים. אמרתי פעם לפני ראשי האגף לחינוך דתי, שהייתי מציע לכל המורים בבתי הספר התיכוניים בישראל לתת שיעור מיוחד על נושא מפלת סנחריב. צריך לצלם לקט מקורות משלנו וממקורות זרים על העניין הזה. כל מי שיש בו שמץ של רדיפת האמת לא יוכל להתכחש לנס הגדול שאירע באותו יום.

לפני שסנחריב עלה עד ירושלים, היכו האשורים תוך דור אחד את כל המדינות באזור. בשנת 743 לפנה"ס כבש תגלת-פלאסר את אררט ואת המעצמות הצפוניות החזקות. עשר שנים מאוחר יותר, בשנת 733, כבש גם את ארם. בשנת 722 הוא עלה על שומרון, והגלה את עשרת השבטים שלנו. בשנת 712, הוא כבש את הפלשתים.

בשנת 701 הוא כבש את צידון, ועלה על יהודה, כשבדרכו הוא היכה ארבעים ושש ערים. כך הוא מספר באנאלים שלו, וחפירות ארכאולוגיות מאשרות את עצמת המכה. באותה שנה העלה הקב"ה את המצרים לארץ ישראל במגמה לסייע ליהודה, וצפונית לאשדוד, באלתקה, נערך הקרב הגדול. המצרים נפלו, ויהודה חרבה. נותרה רק ציון כסוכה בכרם: "ארצכם שממה, עריכם שרפות אש... ונותרה בת ציון כסוכה בכרם כמלונה במקשה כעיר נצורה" (ישעיהו א', ז-ח). למעלה מתשעים אחוז מתושבי יהודה כלו: "ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער" (שם ו', יג). מי האמין, שלאחר שכל העולם הוכה ויהודה בתוכם, רק ירושלים תינצל:

ויצא מלאך ה', ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים. ויסע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בנינוה (ישעיהו ל"ז, לו-לז).

חז"ל אומרים, שביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, ואת סנחריב גוג ומגוג (סנהדרין צד ע"א). דברים אלה מובנים לאור העובדות ההיסטוריות. אין אנו שמים

4. S. Parpola, 'The Murderer of Sennacherib', in: B. Alster (ed.), *Death in Mesopotamia* (Rencontre Assyriologique Internationale, 26 = *Mesopotamia*, 8), Copenhagen 1980, pp. 171-182.

5. ח' תדמור, 'מלחמת סנחריב ביהודה: בחינות היסטוריוגרפיות והיסטוריות', ציון נ, תשמ"ה, עמ' 65-80.

לב, עד כמה דברי חז"ל משקפים את המציאות הנוראה של אותם ימים. במאמר (לעיל, הערה 5) כותב תדמור: "ברור היה לקדמונים, כפי שברור לנו, שבעטיו של אירוע זה, שכמעט אין לו אח ורע בתולדות היחסים שבין אשור לבין הממלכות המשועבדות לה, ניצלה יהודה מפני גורל אחותה, ממלכת ישראל, ומי יודע מה היו פני ההיסטוריה, אילו גלו בני יהודה ונטמעו באשור, כדרך שנטמעו בה בני עשרת השבטים".

עד לפני עשר שנים לא התייחס עולם המדע לדברים אלו במלוא הרצינות, שהרי בתעודה שהשאיר סנחריב על מלחמה זו, הוא מתפאר שהוא היכה את יהודה, ואת חזקיהו הוא השאיר סגור בתוך ירושלים כציפור בתוך כלוב:

ואשר לחזקיהו איש יהודה, על ארבעים ושש עריו הבצורות ערי חומה ועל הערים הקטנות לאין מספר סביבותיהן שמתי מצור, ולכדתי אותן בעזרת סוללות כבושות מעפר, בכרים מוגשים לחומה, בהסתערות חיל רגלים, בחתירה מתחת לחומה, בפרצים בחומה, ובגרזני פריצה הוצאתי לי משם כשלל מאתיים אלף ומאה וחמשים נפש קטן וגדול איש ואשה, סוסים, פרדים, חמורים, גמלים, בקר וצאן עד אין מספר. ואילו אותו (את חזקיהו) כלאתי בירושלים עיר מלכותו כציפור בכלוב, חסמתי אותו במשלטים, ואת היציאה משער עירו מנעתי ממנו.⁶

ולעומת זאת בתנ"ך מסופר (ישעיהו ל"ז, לו-לט, ותיאור דומה במל"ב י"ט, לה-לז):

ויצא מלאך ה', ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים. ויסע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בנינוה. ויהי הוא משתחוה בית נסוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב, והמה נמלטו ארץ אררט וימלך אסר-חדן בנו תחתיו.

לפי תיאור זה שב סנחריב לארצו, ושם הרגו אותו שני בניו. על פי התיאורים המופיעים בתעודות האשוריות, הוא חי עוד עשרים שנה, עד 681 לפנה"ס. בשנת 689 הוא כבש את העיר בבל והחריב אותה, ולכן ניתנה עדיפות לגרסה של סנחריב ולא לזאת המובאת במקרא. ואכן, ברבים מספרי ההיסטוריה שנכתבו על התקופה, כמעט ולא ניתן משקל לתיאור שבמקרא.

והנה בשנת 1980 פרסם פרפולה תעודה על אירוע זה (לעיל, הערה 4), שנכתבה על ידי סופר מחצרו של סנחריב. בתעודה מתוארת הריגתו של סנחריב על ידי בניו. אמנם דבר זה אירע עשרים שנה מאוחר יותר, אך גם בתנ"ך לא כתוב שהוא נהרג מיד. אחד מאנשי החצר גילה את הקשר של שני הבנים, והחליט להודיע על כך למלך. הוא נתקל בבעיה, כי הוא לא התקבל אצל סנחריב. המלכים הרגישו עצמם כבני אלים, ואסור היה לאנשים פשוטים לראותם, כפי שמתואר במגילת אסתר, שרק אנשים מיוחדים היו "רואי פני המלך" (אסתר א', יד). הוא פנה אל אחד ממקורבי המלך, ואמר לו, שמנסים למרוד במלך. הוא הפציר בו שייתן לו להופיע אישית לפני המלך, אולם אותו מקורב נמנה גם הוא עם הקושרים. הוא הביאו לפני אדרמלך בן סנחריב, כיסו את פניו בשק (אסור לו לראות פני המלך, אלא רק לדבר אליו). איש החצר השתחוה למלך, ואמר לו: "בניך עומדים להורגך". לאחר שגמר למסור את הודעתו, הסירו את השק מעל פניו, והוא גילה לתדהמתו, שהוא עמד מול אדרמלך, וזה הוציאו להורג. כך גילה עולם המדע, שאכן המסורת שלנו היא הנכונה, וגם אלה שהטילו ספק בתיאור המקראי נאלצו להודות באמיתותו.

בשנת תשמ"ה פרסם פרופ' תדמור מאמר (לעיל, הערה 5), בו הוא מראה שדברי סנחריב אודות ניצחונו על חזקיהו אינם נכונים. לתעודות של מלכי אשור

בהן הם סיפרו על ניצחונותיהם, היה נוסח קבוע. בכל תעודה נכללו ארבעה יסודות, שכתב המלך המתפאר: כבשתי את מקום פלוני (כולל את עיר הבירה), פגעת במלך, מינתי במקומו את פלוני לווסל שלי והטלתי מסים כבדים: "ארבעה מרכיבים אלה הם יסודות קבועים, שכמעט אי אפשר בלעדיהם בתיאור מלחמה באויב המורד" (שם, עמ' 72). תעודה אחת בלבד יוצאת שונה מכל התעודות הרבות הללו: התעודה של סנחריב על הקרב בירושלים בשנת 701. בתעודה זו לא מופיע כיבוש ירושלים, לא מופיעה הגליית חזקיהו, אין ווסל, ורק כיבוש יהודה מופיע. חייבים לומר, שדברים אלה של סנחריב הם הודאה מלאה בכישלון. תדמור כותב: "מרבית המלומדים המטפלים בפרשה זו - עיסוקם בחקר המקרא, והם מתמקדים בחומר המקראי. מכיוון שכך, לא הושם לב, שהחומר האשורי (ביחס למלחמת סנחריב) חריג מבחינה היסטוריוגרפית... מבחינה היסטורית, עצם האירוע יוצא דופן בתולדות האימפריה האשורית" (שם, עמ' 68). מכתב נוסף שכתב סנחריב על מלחמה זו איננו נכון, ואין הוא אלא "פיצוי ספרותי על המציאות שלא תאמה את הדגם הקנוני... חזקיהו לא נלכד, ירושלים לא נכבשה, ויהודה לא סופחה לאשור" (שם, עמ' 77). כללו של דבר, לא זו בלבד שהכתובות של סנחריב אינן סותרות את המסופר במקרא, בעקיפין יש בהן אישור לו.

ההיסטוריון היווני הרודוטוס שחי במאה החמישית לפני הספירה, כ-250 שנה אחרי האירוע, מספר, שהוא שמע במצרים, כי עכברושים אכלו את כלי המלחמה של חיל סנחריב במלחמתם במצרים. ותדמור מסכם (שם, עמ' 80): "אפשר מאד, שהסיפור על מפלת סנחריב ובריחת חילו הגיע להרודוטוס בשעה שעבר במצרים או בפלשת. ואם כך, הרי הוא מעין פתרון קדום של חידה שלא נמצא לה הסבר". בן-סירא (המאה השלישית לפנה"ס) מספר על מלחמה זו: "וישמע בקול תפילתם, ויושיעם ביד ישעיהו, ויך במחנה אשור ויהומם במגפה" (מהד' סגל, פרק מח, עמ' שלג).

יוסף בן מתתיהו מזכיר את דבריו של הרודוטוס היווני, על המון עכברים שכרסמו את הקשתות ואת כלי המלחמה האחרים של האשורים. על המפלה בירושלים הוא מספר: "וכשחזר סנחריב ממלחמת מצרים ירושלימה, מצא שם את החיל שהופקד ביד רבשקה, שרוי בסכנת מגפה. כי אלוהים שילח בצבאו מחלה, שדמתה למגפה, ובלילה הראשון של המצור מתו מאה ושמונים וחמישה אלף איש על שרי הצבא ושרי הגדוד שלהם. האסון הזה הפיל עליו פחד ואימה נוראה, ובהיותו חרד לצבא כולו, ברח עם חילו הנוטר אל ממלכתו, הקרויה ממלכת ניונה" (קדמוניות היהודים, ספר עשירי, מהד' שליט, כרך ב, עמ' 345).

שלוחים רבים לו למקום, ואין אנו יודעים מי היה אותו שליח עליו נאמר: "ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף" (ישעיהו ל"ז, לו). גם מי שלא מוכן לקבל את מה שאנו כולנו קיבלנו מקדמת דנא על מפלת סנחריב ונסיגתו מירושלים, כמבואר במקרא, נאלץ עתה, בעקבות פרסומיהם של פרפולה ושל תדמור, שני מומחים בעלי שם עולמי לגבי המזרח הקדמון, להודות בהצלה הפלאית של ירושלים: "מכל ערי הבירה בקרב הממלכות שמרדו באשור, ירושלים לבדה שרדה מחורבן" (תדמור, שם, עמ' 80).

ההצלה הפלאית של ירושלים השאירה רושם כביר על בני אותו הדור, יהודים ונכרים גם יחד. בספר דברי הימים מסופר על הרושם שעשה האירוע אפילו בבבל הרחוקה: "וכן במליצי שרי בבל המשלחים עליו לדרש המופת אשר היה בארץ" (דה"ב ל"ב, לא). בסדר עולם רבה אומרים חז"ל, שלאחר ההצלה הכבירה במפלת סנחריב, שחרר חזקיהו את השבויים המצריים, שסנחריב לקח בשבי זמן קצר קודם לכן. הם שבו למצרים ופרסמו את הנס. ומוסיפים חז"ל, שאז בנו מזבח לה' בערים

מצריות, בבחינת "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז ישבי פלשת" (שמות ט"ו, יד):
"לאחר מפלתו של סנחריב [כך!] עמד חזקיה ופטר את האוכלוסים שבאו עמו
בקולרון, וקיבלו עליהם מלכות שמים" (סדר עולם רבה, מהד' רטנר, פרק כג, עמ'
104). הייתה זו בבואה, מיניאטורה, של ימות המשיח.

למעשה, מסופרים הדברים גם בפרק י"ט בישיעהו, שם מתואר מה שקרה
במצרים מיד לאחר הנס הגדול:

ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת כנען ונשבעות לה' צבאות,
עיר ההרס יאמר לאחת. ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים, ומצבה אצל
גבולה לה'... ונודע ה' למצרים, וידעו מצרים את ה' ביום ההוא, ועבדו זבח ומנחה
ונדרו נדר לה' ושלמו. ונגף ה' את מצרים נגף ורפוא... (פס' יח-כב).

גם בנבואה האחרונה של ישעיהו, בפרק ס"ו, חוזר מוטיב חשוב זה. למעשה, אי
אפשר להבין את ספר ישעיהו, מבלי לרדת לעומק המפלה של סנחריב. בתיאור
מפלת האויבים שעלו על ירושלים והניצחון לעתיד לבוא אומר ישעיהו:

ושמתי בהם אות, ושלחתי מהם פליטים אל הגוים, תרשיש, פול ולוד, משכי קשת
תובל ויון, האיים הרחקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי, והגידו את
כבודי בגוים (ישעיהו ס"ו, יט).

על פי דגם המפלה שהייתה לסנחריב, מתוארת הגאולה לעתיד לבוא. גם את מפלת
בבל בשנת 539 על ידי כורש כרך ישעיהו עם מפלת סנחריב, ובסוף תיאור אותה
מפלה אומר הנביא: "וזאת היד הנטויה על כל הגוים" (י"ד, כו). אלה שהביאו את
ישעיהו כאנטיתזה ליהושע, בחרו את השלב האחרון בתיאור הגאולה, אבל, ישעיהו
מתאר גם את השלב שלפניו. הנביא מתאר מספר שלבים בגאולה האחרונה,
והראשון שבהם הוא ניצחון על האויבים:

ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפריה...
ועפו בכתף פלשתים ימה יחדו יבזו את בני קדם (ישעיהו י"א, א, יד).

אם ירושלים היא הראש, אזי מבחינה גאוגרפית, הפלשתים הם הכתף. כלומר, הם
יעברו מן ההרים אל השפלה, ויכו את הפלשתים. ואחר כך: "יבזו את בני קדם,
אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם" (פס' יד). גם בהמשך הספר (ס"ג, א-
ג) מוצאים אנו תיאור דומה:

מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, זה הדור בלבשו צעה ברב כחו, אני מדבר
בצדקה רב להושיע. מדוע אדום ללושך ובגדיך כדורך בגת. פורה דרכתי לבדי
ומעמים אין איש אתי, ואדרכם באפי וארמסם בחמתי, ויז נצחם על בגדי.

ביטוי דומה מופיע גם ביהושע: "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה"
(יהושע י', כד). ושוב בישיעהו: "ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויז נצחם על בגדי...
כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה" (ישעיהו ס"ג, ג).

לאחר הניצחון מופיע השלב הבא: "ושנת גאולי באה" (שם). גם בישיעהו (י"א,
ט) לאחר המכה הצבאית, נאמר: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".
תפיסה עקרונית זאת חוזרת במקומות שונים בתנ"ך. כך למשל בתהילים מ"ז,
בתיאור המלכתו של הקב"ה על כל העמים לעתיד לבוא: "ידבר עמים תחתינו
ולאמים תחת רגלינו. יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה... נדיבי
עמים נאספו עם אלהי אברהם". כל הנבואות הן חלקים מעוגה אחת שלמה. כדי
לדעת מהו רצונו של הקב"ה, יש לצרף את כל פלחי העוגה יחדיו, שכן כל 'פלח'
נכתב לפי המציאות ההיסטורית בדורו של הנביא ולפי צרכי אותו הדור.

לסיכום, אי אפשר להבין את ספר ישעיהו, מבלי לרדת לעומק הנס הכביר, שאירע באותה שנה במפלת סנחריב. 'פרסומי ניסא' היה גדול עד כדי כך, שעוד באותו דור, במצרים ובבבל, היו אנשים שצירפו את אלוהי ישראל לעבודתם הדתית. חמש ערים במצרים משתחוות לה', ובונות שם מזבח. שולחים מבבל שליחים לשאול על הפלא שאירע.

מה יותר טבעי, שדווקא ישעיהו יקבל מן הקב"ה את הנבואה האומרת, שלעתיד לבוא, כשכול באי עולם יכירו במלכות שדי, לאחר הניצחונות עליהם, אז "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". אין זה בשל תפיסה שונה של ישעיהו, כפי שראינו בפסוקים שהובאו קודם: "ויז נצחם על בגדי", וכיוצא באלו, אלא משום שהייתה זו הנבואה המתבקשת בתקופה זו בעקבות האירועים שאירעו.

כמו כן רוצה הנביא ללמד את העם, שלמרות מפלת האויבים והריגתם, צריך יחסנו אל אומות העולם להתבסס על מסר עקרוני זה, שהרי בפוטנציאל טמון בהם גרעין חיובי: "ברוך עמי מצרים, ומעשה ידי אשור" (ישעיהו י"ט, כה).